

האם אנחנו מוכנים למשיח? גליון מספר 39

שאל נא את הכהנים תורה

- א. אני צפיתי לישועה כל ימי חיי, וזכיתי לקום לתחיה לראות בבנין בית המקדש (ע' ריטב"א תענית ל:), והלכתי לבקר את עשרות אלפי הנכדים והנינים שלי, והבאתי אתי את כיסוי הארון שנקברתי בו כדי לקיים לא אמות כי אחיה 'ואספר מעשה י-ה' (בגמ' תשפ"ב), והנכדים התחילו לדון האם הוא מטמא במגע או אפי' באהל, והיות שהייתי חי בתקופת הראשונים, בקשו ממני לדעת, דעת הראשונים בזה? (ע' תוס' כתובות ד:; ואהלות פ"ב מ"ד וראשונים שם)
- ב. יש לי גמ"ח של כסאות להשאלה, ובקשו ממני כסאות עבור כל הסוכות שמירושלים עד המדבר, בשביל המשלח את השעיר לעזאזל, והכנתי שם אוכל ושתייה. מוצאי יו"כ נתן לי המשלח רשימה על איזה כסאות הוא ישב בין בהלון בין בחזור (בסוכה אחרונה), וגם את האוכל שנגע, מה טמא ומה טהור? (ע' רמב"ם פרה פ"ה ה"ו)
- ג. נגעתי בכסא טמא בליל יום הכיפורים, האם מותר לי לטבול ביו"כ? (ע' יומא פח, וערל"נ נדה כט:)
- ד. אם נזכה לבית המקדש בסוכות ולא נספיק להיטהר, האם ניסוך המים בא בטומאה? (ע' מקד"ד ס' לג' ב', חזו"א או"ח קכד דף לד., וכלי חמדה פ' פנחס)
- ה. זה היה ממש פתאום כמו שכתוב בנביא, פתאום יבא אל היכלו! הרגשתי היאך 'בחזק יד הוציא ד' אתכם מזה' (בגמ' תשפ"ב) היה ידוע לי מה שחז"ל אמרו שבסוכות תהיה מלחמת גוג ומגוג, וידעתי דברי הגר"א שזה יקח בסך הכל שתיים עשרה דקות, אבל לא הכנתי עצמי כראוי. נבחרתי להביא המים לצורך ניסוך המים לעזרה, ונסתפקתי האם צריך קודם להקדיש את המים קדושת פה קודם, או שהכלי שרת מקדש אפי' כשהמים חולין. אני צריך תשובה דחופה, אני מתבייש לעמוד לפני משיח ואלהיו וכל כלל ישראל בלי לדעת מה לעשות. (ע' תוס' מנחות עט: ד"ה וליתנהו, חזו"א סוכה פ"ג ה"ז, קה"י מנחות א, ויעוד)

הלכתא למשיחא

בגליון שעבר למדנו דיני עולת ראייה, באו נלמוד דיני חגיגה ושלמי שמחה. נצטוינו להביא ביום ראשון של יום טוב שלמי חגיגה, ובדיעבד אם לא הביאה ביום ראשון יש לה תשלומים כל ז'. וצריך להביא מן הבהמה דוקא ולא עוף. החיוב הוא להביא רק בהמה אחת, אבל אם רוצה יכול להפריש אפי' עשר וכולם הם שלמי חגיגה ודוחים יום טוב. כל החייבים בראיה חייבים בחגיגה, וכל הפטורים מראיה פטורים מחגיגה (רמב"ם פ"ב ה"ד, ולדעת תוס' חגיגה ב: חרש ואילם חייבים בחגיגה). לשיטת תוס' דמחנכים הקטן בעולת ראייה, ה"ה בשלמי חגיגה (כן מבואר באו"ש שם), ובחול המועד 'כל הנערים' מביאים שלמים ואין סומכים עליהם.

החגיגה צריך שתהא עולה לפחות שתי מעה (בערך שתי דולר), ואפשר לצרף כספי מעשר שני, והעיקר ששתי מעה תהיה מן החולין. וכן יכול להשתתף עם אחרים בלבד שתהא לכל אחד משלו שיעור שתי מעה (תוספתא שם, והחולקים בעולת ראייה חולקים בחגיגה).

חגיגה טעונה סמיכה ונסכים (ותנופת חזה ושוק, והחזה ושוק ניתן לכהנים), ואינה דוחה את השבת.

נחלקו הראשונים אם הביא חגיגה בערב יו"ט אם יוצא, וי"א אם כיון בפירוש לצאת מצות חגיגת ט"ו יוצא (ע' רמב"ם וראב"ד חגיגה פ"ב ה"י, ותוס' פסחים ע:; וליקוטי הלכות חגיגה).

עוד נחלקו האחרונים אם עיקר המצוה הוא להביא את הקרבן, ואפי' אם לא אכל ממנו יצא, או צריך לאכול ממנו (אבנ"ז שם, ושפ"א מגילה ה. סוברים שצריך לאכול ממנו, וצל"ח פסחים ע:; חזו"א או"ח קכט, ד"ה ר"מ, ואו"ש פ"ב ה"י ועוד סוברים שאין צריך).

שלמי שמחה

עוד נצטוינו במצות ושמחת בחגך, והוא שיקריב קרבן שלמים ויאכל ממנו. ומצוה זו בכל יום מימי החג. ועיקר המצוה הוא האכילה, אבל אין העיקר שיביא הקרבן, ואפשר לצאת בשלמים שהביא אתמול, וגם אפשר לצאת ידי חובה בנדרים ובנדבות שבין כך צריך להביא, ודעת תוס' שאם אכן רוצה לצאת בנדרים ונדבות, צריך שיכוין ששוחטם גם כדי לצאת חובת שמחה. ונחלקו האחרונים אם אפשר לצאת ידי חובה בשלמי חגיגה (לחזו"א שם יוצאים, ולערך השלחן העתיד [קצט, כא] ושפ"א [ר"ה ה'] ואו"ש [פ"ב חגיגה ה"י] אין יוצאים). אין צריך שתהא הקרבן משלו, אלא כל שאכל כזית אפי' מקרבן של אחר יצא (תוס' פסחים צה:). אמנם כתב הצ"ח (חגיגה ו:; והחזו"א (במכתב המובא בסוף אבי עזרי) דפעם אחת צריך להביא משלו.

איתא בגמ' דאיכא מצות שמחה גם בלילי החג חוץ מלילה הראשון. ונחלקו המפרשים אם הכוונה שצריך לאכול כל יום וכל לילה כזית בשר שלמים [חוץ מלילה הראשונה] [צל"ח פסחים עא, ליקוטי הלכות חגיגה, שפ"א סוכה מח. בדעת רש"י ותוס'], או שהחיוב הוא פעם אחת בכל יום, ואותו חיוב אפשר לצאת גם בלילה (שפ"א שם בדעת הרמב"ם, ערוך השולחן שם אות יז), והחזו"א הסתפק בזה.

עוד נחלקו במה דלילי ראשון נתמעט מחיוב שמחה, האם הכוונה שאין חיוב כלל (וכן נקט השאגת אריה ס' סח), או שאין צריך לשחוט שלמים מערב יו"ט כדי לאכול בליל יו"ט ראשון, ויקיים מצות שמחה ביין ובגדים נאים (שיטת הרי"ף ספ"ב דברכות, מג"א ס' תקמ"ו ס"ק ד', וכן נקטו כמה אחרונים בדעת הרמב"ם).

מצות שמחה הוא גם בנשים, ו"א דהחיוב עליה לאכול כזית בשר קדשים, וי"א החיוב הוא על בעלה לתת לה מהקרבן. וכן כל הפטורים מראיה וחגיגה חייבים בשמחה, אלא טמא שאין יכול לאכול מקדשים מקיים מצות שמחה בבשר חולין ויין, ולהרמב"ם וחינוך על ידי זה יוצאים מן התורה חיוב שמחה, (דרך מי שהוא טהור צריך לכתחילה לצאת המצוה בקרבן שלמים), ודעת תוס' מ"ק יד: דזהו רק מדרבנן, אבל מן התורה אפשר לצאת רק ע"י הקרבן.

שלמי שמחה דינו כמו חגיגה דבאה ביו"ט ולא בשבת, וטעונה סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק.

תשובות לשאלות גליון שעבר

שאלה: המראה זה נורא ואיום! כל הגוים מכל העולם שנשארו ממלחמת גוג ומגוג (שהיתה בחג הסוכות) עולים לירושלים, להשתחוות למלך ד' (לרד"ק הכוונה הקב"ה, ולאבן עזרא וספורנו הכוונה למלך המשיח), ולחג את חג הסוכות כל שנה (זכריה יד, טז). הגוים כעת מכירים את האמת ורוצים לקיים את המצות (ע' רש"י שם), והקב"ה מראה להם שרק כלל ישראל מסוגלים באמת לעבוד את ה' בתמימות. אז הקב"ה נתן להם מצות סוכה, וכל העולם מכינים את הסוכה, וכלל ישראל הכינו את הסוכה, קדחו חורים בקורות לשים לתוכן מסמרים כדי לקשט הסוכה בכל מיני נוי סוכה. הגיע חג הסוכות, והקב"ה הוציא חמה מנרתיקה, והגוים בעטו בסוכה, ואילו בסוכות של כלל ישראל דנו מה הדין של קורות הסוכה, האם על ידי שקדחו חור בקורות, נעשה בית קיבול, והרי הסך נעמד על ידי דבר המקב"ט! איזה ריתחא דאורייתא היתה שם, תוס' והר"ש ורמב"ם והרשב"א התחילו להתוכח אם זה נקרא בית קיבול העשוי למלאות, ומה הדין של בית קיבול העשוי למלאות, והש"ך התחיל לדון אפי' לצד שזה נקרא בית קיבול, האם כל הקורה נעשית כלי על ידי זה. הקב"ה הוכיח שרק כלל ישראל באמת דבוקים בו, וכל כך שמח בהם והתחיל לשחוק על הגוים! אבל למעשה מה הדין? (ע' סוכה יב; וש"ך ונקה"כ ס' ר"א ס"ק עז)

תשובה: הראשונים כתבו דבדין בית קיבול העשוי למלאות נראה שיש מחלוקת הסוגיות, דהסוגיא בסוכה יב: מבואר דנחשב בית קיבול, ובסנהדרין סח' מבואר דלרבנן טהור, וגם בדברי הרמב"ם נתלבטו המפרשים, דפסק כסוגיא דסוכה דהוי בית קיבול, ואילו בהלכות כלים פ"ב ה"ג כתב דלא הוי בית קיבול, וכמה תירוצים נאמרו בזה. ולמעשה בשו"ע ס' תרכ"ט ס"ח נפסק כדעת הרשב"א דסולם שהשליבות נכנסות לתוך נקבים שבצידי הסולם, מקבל טומאה דבית קיבול העשוי למלאות הוי בית קיבול. והנה כשתוחב מסמר לתוך עץ, זה לא נחשב החור שהמסמר בתוכה כבית קיבול (כמבואר בתש"ו הרשב"א שם ובמ"ב שם, וחזו"א מקואות ליקוטים ז, ח, וקה"י סוכה ס"י י'). אבל אם מוציאים המסמר או בורג ומכניסים שוב חזרה באותו חור, דנו הפוסקים האם נחשב כבית קיבול. ובספר אורחות רבינו (ח"ב עמ' ר"ד) מובא ששאלו לחזו"א על קורות שנכנסים אחד בנקב השני, והשיב דאינו מקב"ט א' משום שהוא כלי העשוי לנחת, ב' דנעשה לשמש עם הקרקע (ואע"ג דבצינור מבואר ב"ד ר"א ס"ע מ"ח דוקא כשמחובר לקרקע נחשב נעשה לשמש עם הקרקע, שם הטעם דבאמת צינור שעשוי להעברת מים אין צורך לקרקע כלל, לכן דוקא כשמחובר נחשב כנעשה לשמש עם הקרקע, אבל בנין צריך שתהא על גבי קרקע, לכן אפי' אינה מחוברת נחשבת נעשה לשמש עם הקרקע). ועוד יש סברא להקל משום דאין הבית קיבול נעשה כדי לטלטל על ידו הדבר שבתוכה (ולגבי סולם כתב החזו"א במקואות שם וז"ל ועוד דפעמים מטלטלים הסולם על צדו, ואז השליבות זקופות למעלה כדרך קבלת נקב עכ"ל). עוד מובא בשם החזו"א (בספר דבר שמועה ח"ב סוכה ס"י ז') טעם להקל בקורות שנכנסים בנקב משום דדרך בנין הוא (ולא נחשב ככלי), ונראה דגם בנידון דידן שייך האי טעמא. וע"ע בגליון אהלי טהרות מס' 76, ובספר באר חיים על מס' סוכה ס"י ד-ר'.

שאלה: כמה חכינו לזה! בבוא כל ישראל לראות פני ד', כלל ישראל באים לבית המקדש עם ה' מינים בחג הסוכות. את האתרוג שלי קניתי כשהיינו עדיין טמאים, האם מותר להיכנס עם אתרוג טמא לעזרה? וגם הרי האתרוג שהוא ראשון מטמא את הידים מדרבנן, האם מותר להיכנס לבית המקדש בידיים טמאות? (ע' שקלים פ"ח מ"ו, ורמב"ם שאר אה"ט פ"ח ה"ו)

תשובה: אין איסור מן התורה להביא אוכלים טמאים לעזרה (או משום שאין להן טהרה במקוה, או משום שאין נעשים אב הטומאה (ע' עירובין קד:), ומ"מ מבואר במשנה דבשר ק"ק שנטמא בעזרה שורפים בעזרה, אבל אם נטמא בחוץ אין מביאים לעזרה לשרוף (ואפי' לב"ה דמביאים היינו משום המצוה של בקודש באש תשרף), וכתב המנ"ח מצוה קמ"ו דבשר ק"ל שנטמאו בפנים אין שורפים בפנים, ורואים מכאן שאין מכניסים אוכלים טמאים בלי צורך מצוה. ולענין טומאת ידים לא מצינו שאסור ליכנס, רק אם נטמא גופו בטומאה דרבנן אז אסור ליכנס.

שאלה: האם שופר מקבל טומאה, מכיון שראוי למלאות בו מים כמבואר בגמ' שבת לה: (ע' רמב"ם כלים פ"ה ה"ח) תשובה: לא. והטעם לכך דלגבי שבת כדי שתהא נחשב ככלי מספיק שראוי לכך, אבל לגבי טומאה צריכה שתהא עומדת לכך.

שאלה: יש לי תפוח שהוא שני לטומאה, וטבלתי אותה בדבש, האם דבש נחשב כאוכל ולא נטמא, או נחשב כמשקה, ונעשה ראשון ובכחו לפסול התפוח הטהור שאני מתכוונן לטבול בתוכה? (ע' רמב"ם טומ"א פ"א ה"ח, ואר"ח ס' קנ"ח ס"ד)

תשובה: סתם דבש שרדה מן הכוורת נחשב כמשקה. לדעת הט"ז (קנ"ח ס"ק ז') מכיון שרדה חל עליו שם משקים, ואפי' אם יחשוב עליו לאוכלים (כגון לטבל בו), אינו נעשה אוכל על ידי זה, והמג"א חולק וס"ל דבמחשבה נעשה אוכל. והח"א (והביאו המ"ב שם) הכריע כט"ז דמכיון שנעשה משקה אי אפשר לשנותו לאוכל על ידי מחשבה, אלא שכתב דתלוי בשעה שמהתכים אותה אם כווננו שתהא אוכל או משקה, והחזו"א (טבו"י ד, יח) חולק וס"ל דתלוי בשעת רדיה, והיינו כשמוציאים אותה מהכוורת בסכין לתוך כלי, ואם רסקו סתם נחשב כמשקה. ובכתר ראש (אות עח) מובא דעת הגר"א דתלוי בדעת הקונה, אם דעתו לאוכלו נחשב כאוכל.

שאלה: אני מקפיד לאכול חולין בטהרה, ובפרט בעשרת ימי תשובה כמבואר בירוש', והבת שלי שפרינצע גינענדל לא מקפידה, אבל יודעת לזהר שהאוכל שלי יהיה טהור. שפרינצע גננדל (שהיא טהורה) אכלה מאכלים טמאים ואח"כ שטפה ירקות, נגבה אותם, והכינה לי סלט ירקות, האם הירקות טמאים? (ע' רמב"ם שאר אה"ט פ"ח ה"י וראב"ד, ומשנה אחרונה סוף זבים, וחזו"א טהרות ב, טז)

תשובה: דעת הרמב"ם דהאוכל חולין טמאים נעשה שני ומטמא משקים חולין, ומשקים אלו מטמאים חולין, והראב"ד השיג על זה, וס"ל דגזירה זו רק כלפי תרומה, שאסור לו לאכול או ליגע תרומה, וכן אם נגע משקים של תרומה נטמאו, אבל נגע במשקי חולין לא נטמאו, וכתב המשנה אחרונה שאפי' יגעו משקים אלו בתרומה לא יפסול את התרומה, וכתב דהכסף משנה הסכים לדעת הראב"ד. אמנם החזו"א כתב דלא יתכן שאדם טמא רק כלפי תרומה, ואי אפשר לחלוק על הרמב"ם בזה, וביאר כוונת הראב"ד באופן שאינו חולק על הרמב"ם.